

АНДРАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність та ступінь розробленості досліджуваної проблеми. Реформи політичних й економічних структур держави, що викликані інтеграційними та глобалізаційними процесами, вимагають від кожної людини вміння адаптуватися та ефективно працювати в умовах конкуренції – необхідної ознаки ринкової економіки. Одним із пріоритетних завдань вищої школи в сучасних умовах є активний пошук шляхів удосконалення підготовки фахівців, забезпечення потреб держави у висококваліфікованих кадрах, які отримали ґрунтовну фахову підготовку; розвиток активності, самостійності, творчих здібностей майбутніх фахівців; формування у дорослих студентів потреби в неперервній самоосвіті, постійному оновленні здобутих у навчальному закладі знань та вмінь. Сучасна освіта України спрямовує людину на навчання впродовж усього життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У кінці ХХ століття була видана значна кількість наукових праць, присвячених вивченню конкретних проблем навчання дорослих, а саме: історії становлення, інтеграційним процесам та неперервності професійної освіти дорослих (В. Андрущенко, С. Вершловський, Б. Вульфсон, Б. Гершунський, Т. Десятов, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Л. Сігаєва, Л. Пуховська та ін.); мотивації навчальної діяльності дорослих (Р. Дж. Владовский, А. Маркова, Дж. В. Нолл, А. Орлов, Л. Фрідман та ін.); індивідуалізації навчання дорослих (С. Брукфілд, М. Ноулз, Д. Савичевич, та ін.); особливостям навчальної діяльності дорослих (Л. Анциферова, Г. Балл, Ю. Кулюткін, М. Ноулз, Р. Роджерс, К. Хоул та ін.); методологічним засадам андрагогіки (К. Гріффін, С. Змеєв, Г. Куйперс, Л. Лесохіна, І. Лордж, Ф. Рейс та ін.); особливостям викладання у процесі навчання дорослих (Г. Балл, О. Буренкова, Е. Джонс, В. Дьяченко, А. Леонтьев, Н. Лем та ін.); підготовці викладачів до навчання дорослих (Л. Алексєєва, С. Вершловський, Н. Гайдук, С. Грабовський, Дж. Лінч, та ін.). Освіта дорослих сприяла появі нової науки андрагогіки, яка стала теоретичним фундаментом навчання дорослих.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю необхідно враховувати закономірності, що склалися на основі об'єктивних змін в освітній сфері та розвитку андрагогічних ідей у вітчизняній науці: суб'єктна позиція дорослої людини у процесі навчання; прагнення до самореалізації; використання у навчальному процесі власного життєвого (побутового, соціального, фахового) досвіду; потреба у невідкладному застосуванні набутих у навчальному процесі знань та вмінь

для вирішення важливої життєвої проблеми і досягнення конкретної цілі; детермінованість навчальної діяльності дорослих часовими, просторовими, побутовими, фаховими, соціальними чинниками, одні з яких або обмежують, а інші – сприяють процесу навчання.

Метою статті є представлення авторської андрагогічної технології професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукових джерел з психології, соціальної психології та андрагогіки, було з'ясовано, що розвиток пізнавальних процесів у дорослої людини триває впродовж усього етапу зрілості і, навіть, у період старіння, проаналізовано потенціал навчаємості дорослих; доведено, що активність, вибірковість та самоорганізація є основними характеристиками пізнавальної діяльності дорослих. Дослідження показали, що у процесі розвитку дорослої людини зростає ступінь їх навчаємості, але при деякому уповільненні інтелектуальних реакцій.

Виявлено, що дорослий учень (студент) – це особа дієздатного віку, яка різними способами поєднує навчальну діяльність із занятістю у сфері праці; це соціально зрілий, у цілому сформований індивід, який уже має статус оплачуваного працівника і повноправного громадянина, діяльного члена суспільства, що має різноманітні соціальні обов'язки. Сьогодні дослідники говорять про нову якість сучасної людини – пластичність („plasticity of the human adult”). Скільки б знань не отримала людина у процесі першої освіти, вона має досить високий потенціал для здобуття знань у ході неперервної освіти протягом життя.

Специфіка роботи зі студентами гуманітарних спеціальностей полягає в урахуванні у процесі навчальної діяльності таких особливостей: типу мислення, логіки пізнання, ціннісного ставлення до об'єкту, нечіткості меж об'єкту, який вивчається, рефлексивної природи гуманітарного сприйняття, законів засвоєння гуманітарного знання (селекція фактів та аргументів, розв'язання колізій).

Професійна діяльність викладача-андрагога спрямована на забезпечення випереджувальної професійної підготовки фахівців в умовах здобуття другої вищої освіти відповідно до суспільних вимог та поєднання професійного та особистісного розвитку людини. Тому у навчальний процес необхідно впроваджувати відповідну андрагогічну технологію такої підготовки.

У науковому аспекті термін „педагогічна технологія” розглядається на загальнопедагогічному, предметно-методичному та локальному рівнях. На загальнопедагогічному рівні технологія характеризує цілісний освітній процес у регіоні чи в навчальному закладі; освітня технологія на предметно-методичному рівні використовується у значенні певної методики, як сукупність методів та засобів для реалізації певної мети навчання чи виховання в рамках одного предмету, класу, групи. На локальному рівні впроваджуються технології окремих частин навчально-виховного процесу

(окремих видів діяльності – засвоєння нових знань, формування вмінь, розвиток особистісних та професійних якостей, контроль і корекція тощо).

Г. К. Селевко [1] та О. А. Дубасенюк [2] так само вважають, що різні підходи до тлумачення терміну „педагогічна технологія” обумовлюються використанням даної дефініції у трьох аспектах:

1) загальнопедагогічному, або науковому (як синонім до підвищення ефективності педагогічної системи);

2) предметному, або процесуально-описовому (опис, проект, алгоритм, сукупність цілей, оригінальних, новаторських способів, методів, прийомів і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів);

3) модульному, чи процесуально-дійовому (удосконалення технології окремих елементів педагогічного процесу, видів діяльності).

Технологія навчання – це науково обґрунтована організація навчально-пізнавальної діяльності студентів у структурі певної педагогічної системи. Вона визначає спосіб реалізації змісту освіти, який передбачений навчальними програмами, системою методів, форм та засобів навчання з позицій ефективного забезпечення діагностичних цілей. Зміст навчання при цьому виступає не стільки у вигляді складу навчальної інформації, комплексу навчальних задач, завдань і вправ, скільки - цілісної структури, яка визначає характер формування професійних і навчальних навичок і умінь, накопичення досвіду професійної діяльності. Технологія навчання потребує використання таких дидактичних підходів, які перетворюють навчання в організований процес із гарантованим результатом.

Технології навчання дорослих – способи реалізації змісту освіти дорослих, оптимальні й ефективні для віку та фізичного стану дорослої людини, що передбачають взаємодію змістової, процесуальної, мотиваційної, організаційної складових. Вони сприяють диференціації та індивідуалізації освітніх програм на основі врахування набутих раніше знань і професійного досвіду людини, активізації діяльності, розкриттю потенціальних можливостей, виробленню практичних навичок для розв’язання конкретних задач, оцінюванню ступеня засвоєння матеріалу тощо.

Педагогічні технології пов’язані, насамперед, із забезпеченням ефективного навчального процесу, впровадженню освітніх інновацій тощо. Привертає увагу амбівалентність використання поняття „педагогічна технологія” та його варіацій: „технологія навчання”, „освітні технології”, „технологія освіти” в сучасній психолого-педагогічній літературі.

Технологія професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти розглядається як циклічний процес. Зокрема Д. Колб, спираючись на наукові ідеї Д. Дьюї, К. Левіна, Ж. Піаже, запропонував узагальнену модель навчання, що ґрунтується на власному досвіді того, хто навчається [3, с. 21-22]. Згідно моделі Ф. Колба навчання дорослих відбувається у вигляді певного циклу. Навчання дорослих складається з чотирьох етапів:

1. Конкретний досвід (кожен, хто хоче навчатися у будь-якій сфері має хоч деяких досвід в певній галузі.

2. Спостереження та рефлексія відбувається тоді, коли людина аналізує свій досвід та знання в певній галузі.

3. Формування абстрактних концепцій та моделей (абстрактна концептуалізація) – будується деяка модель, що описує отриману інформацію та досвід, генеруються ідеї, додається нова інформація.

4. Активне експериментування в нових ситуаціях, результатом чого є безпосередньо нових досвід. Далі коло замикається.

В андрагогічній технології професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в умовах здобуття другої вищої освіти запровадження циклу навчання Д. Колба є доцільним, тому що дорослі студенти вже мають певний життєвий та професійний досвід.

Алгоритм впровадження андрагогічної технології у професійну підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю в системі другої вищої освіти містить такі компоненти-етапи: *цільовий, адаптаційно-діагностичний, втілення технології, корекційний та оціночно-рефлексивний*.

Велика увага приділяється технології постановки навчальних цілей, які з одного боку реалізують соціальне замовлення суспільства, з іншого – цілі особистісно-професійного зростання майбутніх учителів.

Цільовий етап упровадження технології полягає у розвитку «сутнісних сил» особистості, становлення його творчої активності і самостійності, прояв прагнення до самовдосконалення і саморозвитку, шляхом залучення до професійно-педагогічної діяльності, рефлексії і до пошуку сенсу своєї діяльності.

Адаптаційно-діагностичний етап впровадження андрагогічної технології професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю передбачає з'ясування індивідуальних параметрів навчання конкретного студента шляхом створення деякої ідеальної моделі компетентності, до якої має прагнути студент; виявлення рівня попередньої підготовки, його професійного та соціального досвіду, психологічних особливостей тощо. Проте, андрагогічна діагностика відбувається вже на адаптаційному етапі навчання студентів у системі другої вищої освіти. На цьому етапі відбувається актуалізація особистісних ресурсів, творчого потенціалу майбутнього педагога, подолання стереотипів і комплексів, пов'язаних з власною контекстно-педагогічною діяльністю.

Етап реалізації технології передбачає включення таких складників як – аксіологічний, когнітивний, діяльнісно-творчий, які відповідають компонентам творчої особистості фахівця гуманітарного профілю. При цьому ми спиралися на ідеї Н. Разіної щодо професійно-особистісного розвитку педагога в умовах інноваційної діяльності освітнього закладу [4].

Аксіологічний компонент має на меті залучення студентів – майбутніх педагогів до загальнолюдської і національної духовної скарбниці та емоційного досвіду і цінностей, закладених у положеннях філософії освіти та

виховання, педагогічній класичній спадщині, надання допомоги у виборі особистісно-значущих ціннісних орієнтацій.

Результатом реалізації аксіологічного компоненту технології стає:

- орієнтація студентів на загальнолюдські, національні духовні та особистісні цінності як стійка внутрішня детермінанта поведінки не залежно від зовнішньої дії;
- усвідомлення загальнолюдських і духовних цінностей на особистісному рівні;
- усвідомлення себе як частини культури;
- усвідомлення цінності особистості іншої людини, необхідності виявлення і розвитку всіх його сутнісних сил, необхідності спонукання його до самовиховання, до того, щоб стати творцем самого себе і своїх обставин, і як результат – усвідомлення кожним суб'єктом власної індивідуальності і неповторності.

Когнітивний компонент технології збагачує аксіологічний та емоційно-асоціативний компоненти особистості майбутнього фахівця, а також сприяє оволодінню студентами науковими знаннями. *Діяльнісно-творча складова* особистісної сфери забезпечує мотиваційний і діяльнісний компонент, сприяє формуванню і розвитку у студентів різноманітних способів професійної і практичної діяльності, розвитку особистісних якостей та творчих здібностей, необхідних для самореалізації особистості в пізнанні, праці, науково-дослідницьких видів діяльності.

Результатом діяльнісно-творчого компоненту технології стає:

- стійкий характер пізнавальних мотивів і активність у професійно-педагогічній та пізнавальній діяльності, виявляється у поєднанні з ініціативністю, самостійністю, творчістю;
- актуалізація професійних умінь у творчому плані;
- вияв емоційно-позитивного відношення до професійної діяльності і включення її в практичну діяльність;
- розвинені особистісні цінності та якості;
- стійкий інтерес до діяльності вчителя, психолога та соціального педагога, впевненість у своїх можливостях, прагнення до самовираження, самореалізації, особистісному саморозвитку, прагнення до творчих досягнень.

Корекційний етап андрагогічної технології передбачає внесення змін у зміст, джерела, засоби, форми та методи навчання та оцінювання його результатів, а у разі потреби – і в мету навчання та в особистісні освітні цілі студентів. За допомогою різних форм контролю навчальної діяльності студентів відбувається оцінка процесу впровадження андрагогічної технології. Використання тестів сприяє розвитку індивідуально-психологічних особливостей студентів-дорослих, що є відповідальними за успішність перебігу іншомовної мовленнєвої діяльності (пам'ять, гнучкість мислення тощо); розвитку спеціальних навчальних умінь, які дозволяють студентам-дорослим організувати себе в ході виконання тесту. На цій основі розвиваються вольові якості особистості студента-дорослого, почуття

відповідальності, здатність до самодисципліни. Розвивальна функція контролю реалізується також у напрямі розвитку інтересу, мотивації, стимулювання студента в досягненні вищих результатів своєї успішності в оволодінні професією вчителя, психолога та соціального педагога

Рефлексивно-оцінний етап технології передбачає зміни в особистісній та професійній сферах майбутніх фахівців, зокрема, формування світогляду, збагачення ціннісних орієнтацій, розвиток моральних якостей, уважного, турботливого ставлення до дітей, відповідальності, почуття обов'язку, педагогічного такту тощо. Професійна підготовка сприяє поглибленню психолого-педагогічних знань, умінь вироблення особистісної, гуманістично-орієнтованої позиції. У процесі професійно-педагогічної підготовки у студентів утверджуються й використовуються психологічні механізми саморозвитку, що передбачає максимальне залучення всіх компонентів структури особистості (свідомості, емоцій, волі) в соціальні й міжособистісні взаємодії.

Висновки. Представлена компонентна структура змісту андрагогічної технології професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю дозволяє акцентувати увагу на збагачення особистісно-сислової сфери, відносин, переживань і усвідомленні цінностей педагогічної професії, розвитку педагогічних здібностей.

Список використаних джерел

1. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко – М. : Нар. образование, 1998. – 256 с.
2. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра пед. наук О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2001. – 267 с.
3. Kolb D. Experiential learning / D. Kolb. – Englewood Cliffs (N.J.), 1984. – 40 p.
4. Анисимов О. С. Основы методологического мышления / Анисимов О. С. – М. : Наука, 1989. — 214 с.